

Våra vanligaste medier

Medier och massmedier

Alla olika slags apparater och system, som **kan förmedla information** av något slag kallas för **medier**. Exempel på medier är **tv, radio, telefon, tidningar** och **internet**.

Idag är nog **mobiltelefonen** vårt viktigaste media när det gäller att få information och att kommunicera. Mobilen har dessutom blivit en modepryl och idag finns det faktiskt fler mobiler än människor i Sverige.

Om medierna kan sprida information till massor av människor, brukar de även kallas för **massmedier**. Massmedier kan nå många människor ungefär samtidigt. Exempel på massmedier är **websidor på internet, dagstidningar, tv** och **radio**. Även **böcker, filmer** och **skivor** brukar räknas som massmedier.

Sociala medier

Under de senaste åren, har det tillkommit en ny sorts medier, som vi kallare för **sociala medier**. På sociala medier **kan människor kommunicera** direkt **med varandra**, genom till exempel text, bild eller ljud. Man använder sig mest av **datorer, mobiltelefoner** och **surfplattor**, för att kommunicera på sociala medier.

Information skickas alltså inte bara ett håll, utan där finns en kontakt mellan sändare och mottagare. Exempel på sociala medier är **bloggar, hemsidor** och **appar**. På webbplatser som **Facebook, Instagram, YouTube** och **Twitter**, kan de som använder sociala medier lägga till eget material.

Sociala medier finns framförallt på internet. Sociala medier gör att människor kan hålla kontakt med varandra, men även diskutera och ta ställning i olika frågor.

Nuförtiden är sociala medier ett viktigt sätt för butiker och företag som säljer saker, att nå ut med **reklam** till kunderna.

*Tidningar är en typ av **medier**. Eftersom tidningar kan nå många människor är de också **massmedier**.*

***Mobiltelefon** som kan användas **sociala medier**.*

*På **sociala medier** som Facebook kan man lägga till eget material.*

Mediernas uppgift

Eftersom vi flitigt använder oss av olika medier dagligen, har medierna ett stort ansvar. Mediernas uppgift är att **ge information**, att **granska** och att **underhålla**.

Tv, radio och tidningar ger oss viktig **information** om vad som händer i Sverige och ute i världen. Eftersom vi hämtar mycket information från dessa medier, är det förstås viktigt att informationen är sann. Det är helt avgörande, att vi kan lita på vad som sägs och skrivs.

Tidningar, tv och radio **granskar** även politiker, myndigheter, organisationer, företag och maktpersoner. Men det är viktigt att medierna **presenterar fakta**. Sådana granskning bör även vara **opartisk**. Medierna bör alltså inte föra fram egna åsikter, eller ta ställning i någon fråga.

De olika medierna ska också **underhålla**. På tv och i radio kan man se och lyssna på musik, teater, sport och olika underhållningsprogram. I sociala medier hittar man underhållning, som filmer och videoklipp på You Tube och musik på Spotify.

Tidningar

Dagstidningar utkommer minst fem dagar i veckan. De delas upp i morgontidningar och kvällstidningar. **Morgontidningar** kommer ut tidigt på morgonen. Dessa kan man **prenumerera** på. Det betyder att man beställer tidningen och betalar i förväg, så får man hem tidningen i brevlådan. **Kvällstidningar** kommer på eftermiddagen, men dem kan man inte prenumerera på.

Det finns också något, som kallas för **lokaltidningar**. Det är tidningar, som framför allt skriver om den egna staden eller det egna området.

Under senare år har tidningsläsandet förändrats. Utgivningen av tryckta tidningar har minskat. Istället har användandet av **nättidningar** ökat. De flesta tidningar har därför satsat på, att finnas tillgängliga **digitalt** på egna **sajter** på internet. Idag läser många människor dagstidningen i sin mobil, surfplatta eller dator.

Medier ska bland annat **granska** myndigheter och maktpersoner.

Medier ska även **underhålla**.

Morgontidningar kan man **prenumerera** på.

Många tidningar finns även **digitalt** på egna **sajter**. De kallas för **nättidningar**.

Lag och rätt

Sveriges lagar

För att vårt samhälle ska fungera behövs det **lagar** och **regler**. Lagar och regler är en viktig **grund för demokratin** och ska **skapa trygghet** för alla som lever tillsammans i samhället.

Regler finns till exempel i skolan, i simhallen eller på en fotbollsplan. En regel finns ofta nedskriven. Alla sporter och idrotter har egna regler, som man måste följa.

Lagar är ungefär som regler, som vi alla **måste följa**. De finns för att vi ska veta vilka **rättigheter** och **skyldigheter** vi har i samhället.

Vi får till exempel inte stjäla andras saker. Vi får inte köra bil mot rött ljus. Vi får inte slå sönder fönsterrutor. Det finns mycket som vi **inte** får göra.

Det finns också en hel del, som vi **måste** göra. Vi måste ha belysning på vår cykel. Bilar måste släppa fram fotgängare på övergångsställen och du måste gå i skolan. Det finns en lag som heter **skolplikt**.

Alla i Sverige **måste följa lagarna**. Vi är dessutom **skyldiga att känna till lagarna**. Man kan alltså inte göra något brottsligt och sedan säga att man inte visste att det var olagligt.

Alla Sveriges lagar finns samlade i något som heter **Svensk författningssamling (SFS)**. Den finns både digitalt och som tryckta böcker och uppdateras varje år. **Riksdagen beslutar om lagar** och det är **regeringen** som **ser till att lagarna utfärdas**. Det betyder att regeringen ser till att lagarna blir av.

De flesta av dessa lagar finns nerskrivna i **Lagboken**, som egentligen heter **Sveriges Rikes Lag**. I denna bok finns cirka 3 000 av Sveriges lagar samlade. Lagboken kommer ut varje år. Så som boken ser ut nuförtiden, har den kommit ut sedan år 1861.

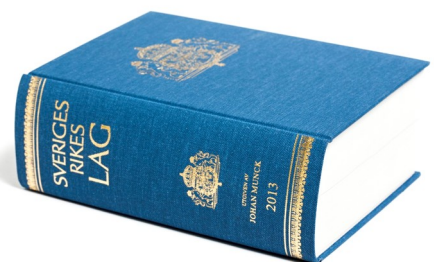
Justitia - rättvisans gudinna

I fotboll finns **regler** som spelarna måste följa.

Lagen om **skolplikt** talar om att man måste gå i skolan.

Sveriges Rikes Lag

Brott

Om en person har gjort något, som enligt lagen är **straffbart**, räknas det som ett **brott**. Men många brott får polisen aldrig reda på. Det beror på att en hel del brott inte anmäls.

De **vanligaste brotten** i Sverige är **stöld** och **inbrott**. **Snatteri** är en mildare form av stöld. **Rån** är att stjäla något genom att använda våld eller hot.

Även **brott mot person** är vanligt. Då menar man brott som **kränkningar**, **misshandel** och **sexualbrott**. Med kränkning menas att någon förolämpar eller pratar illa om en annan person. Idag är kränkningar vanligt på internet och sociala medier.

Under senare tid har även **bedrägerier** blivit vanliga, som till exempel **kortbedrägerier**. Då kan det handla om att bedragaren köper saker med någon annans kontokort. Eller att en bedragare försöker lura av någon koden till ett bankkonto, för att sedan komma åt pengarna på kontot.

Grooming är ett brott när vuxna försöker ta kontakt med barn och ungdomar på nätet, för att träffa dem och begå sexualbrott.

Barnpornografibrott handlar om att ladda ner, sprida eller titta på pornografiska bilder av barn.

Vem begår brott?

Idag vet man ganska väl vilka det är som begår brott. Det finns statistik som visar att unga människor begår något eller enstaka brott.

Men i Sverige begås en **stor del av alla brott** av en **liten grupp kriminella**. Många av dessa personer är oftast kända av polisen också. En del av dessa kriminella håller på med **organiserad brottslighet**. Det kan till exempel handla om **smuggling** av **narkotika** och **alkohol**, men även **prostitution** och **människosmuggling**.

Många av de brott som vi ser idag, som till exempel **skjutningar**, **sprängningar** och **bilbränder** kan spåras till grupper, som håller på med organiserad brottslighet.

Inbrott är ett av de vanligaste brotten i Sverige.

Kränkningar är när någon pratar illa om en annan person.

Kortbedrägerier har under senare tid blivit vanliga.

Sprängningar har ökat i Sverige under de senaste åren.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Hur skulle du förklara skillnaden mellan regler och lagar? _____

2. Ge exempel på saker som vi inte får göra. _____

3. Ge exempel på saker som vi måste göra. _____

4. Vad innebär skolplikt? _____

5. Vilka är det som beslutar om vilka lagar som ska gälla i Sverige?

6. Vad är Svensk författningssamling för något? _____

7. Vad är Sveriges Rikes Lag för något? _____

8. Vilka är de vanligaste brotten i Sverige? _____

9. Vad menas med kränkning? _____

10. Ge exempel på ett kortbedrägeri. _____

11. Vad menas med grooming? _____

12. Vilka begår de flesta brotten i Sverige? _____

13. Vad menas med organiserad brottslighet? _____

Våra svenska partier

I Sverige finns det många **politiska partier**. De åtta största partierna sitter i den svenska riksdagen. Dessa partier kallas för **riksdagspartier**.

De är **Socialdemokraterna (S)**, **Moderaterna (M)**, **Sverigedemokraterna (SD)**, **Centerpartiet (C)**, **Vänsterpartiet (V)**, **Kristdemokraterna (KD)**, **Miljöpartiet (MP)** och **Liberalerna (L)**.

Det finns även **mindre partier**, som inte har kommit in i den svenska riksdagen. Exempel på sådana partier är **Feministiskt initiativ**, **Pensionärspartiet** eller **Sjukvårdspartiet**. Ofta visar sådana partiers namn, vilken politik man tycker är viktig.

Partiprogram

Alla partier har ett **partiprogram**. I det kan man läsa om partiets politik. Alltså hur partiet vill förändra Sverige. För att klara det behöver alla partier många medlemmar. Dessutom måste partierna ha personer, som kan arbeta med politik i **kommuner**, **regioner**, **riksdag** och **EU**.

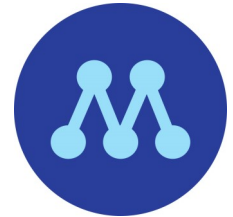
Vänster-högerskalan

Man brukar tala om att partier står till vänster eller höger, och ibland i mitten. Partierna till vänster brukar kallas för **socialistiska**. Partier i mitten och till höger brukar kallas för **borgerliga**. Ett parti långt till höger kallas **konservativt**. Då vill man bevara samhället som det är.

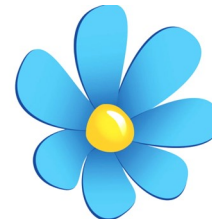
Ofta har den **röda färgen** symboliserat partier åt vänster, medan den **blå färgen** har symboliserat partier åt höger. Detta brukar också synas i de olika partierna **logotyper**. Partier som tycker att det är viktigt med miljöfrågor, har fått med den **gröna färgen** i politiken.

Socialdemokraterna

Moderaterna

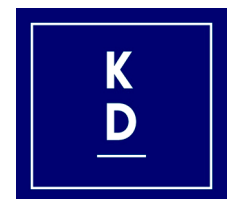
Sverigedemokraterna

Centerpartiet

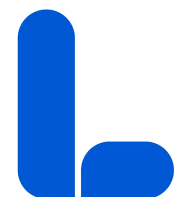
Vänsterpartiet

Kristdemokraterna

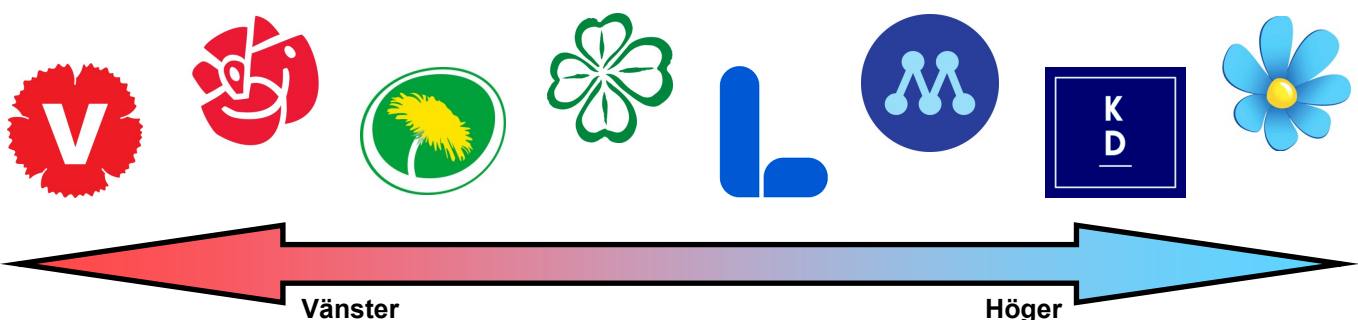

Miljöpartiet

Liberalerna

Bilden nedan visar hur de åtta riksdagspartierna fördelar sig på vänster-högerskalan.

Riksdagspartierna samarbetar

Inget av våra riksdagspartier har **egen majoritet** i riksdagen. Därför måste de olika partierna **samarbeta** för att kunna genomföra sin politik.

Det har varit vanligt att Socialdemokraterna har samarbetat med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Dessa partier har då bildat ett **rödgrönt block**. Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna har samtidigt bildat ett **borgerligt block**.

Detta block har kallats för **Alliansen**.

Utanför dessa båda block har **Sverigedemokraterna** stått, eftersom inget av de andra partierna har velat samarbeta med dem. Anledningen till detta är att Sverigedemokraterna växt fram ur ett rasistiskt parti. Numera har man tagit bort dessa tankar ur sitt partiprogram. Idag kännetecknas deras politik av att de är motståndare till EU och invandring.

Alliansen splittras

Sverigedemokraterna har under senare år nått stora framgångar. Därför har det blivit svårt för något av blocken att få egen majoritet i riksdagen. Det beror i första hand på att inget av blocken har velat ta stöd av Sverigedemokraterna.

Detta ledde till att **Alliansen splittrades** efter valet år 2018. Istället valde Centerpartiet och Liberalerna att samarbeta med Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Efter det så kallade **januariavtalet** 2019 beslöt Centerpartiet och Liberalerna att släppa fram en regering, som bestod av Socialdemokraterna och Miljöpartiet. På så sätt såg man till att hålla Sverigedemokraterna utanför regeringspolitiken.

Nytt högerblock

Sedan dess har de borgerliga partierna Moderaterna och Kristdemokraterna, men även Liberalerna närmast sig ett blocksamarbete med Sverigedemokraterna. Dessa fyra partier gick år 2022 till val som ett **nytt högerblock**, som med liten marginal även vann valet. Deras statsministerkandidat blev moderaternas partiledare Ulf Kristersson.

ALLIANS

Alliansens logotype

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson under ett valmöte.

Socialdemokraternas partiledare Magdalena Andersson efterträdde Stefan Löfven som statsminister den 30 november år 2021.

Efter valet 2022 avgick Andersson.

Moderaternas partiledare Ulf Kristersson blev det nya högerblockets statsminister efter valet 2022.

Fyra olika val

Den tredje söndagen i september **valt fjärde år**, har vi **val** i Sverige. Då väljer vi representanter till **riksdagen**, **regionfullmäktige** och **kommunfullmäktige**. Regionfullmäktige hette tidigare landstinget. Senast vi hade val var år 2018, så nästa val blir 2022.

Sverige och alla andra länder som är med i **Europeiska Unionen, EU**, väljer representanter till **EU-parlamentet** vart femte år. Senast vi hade val till EU-parlamentet var år 2019, så nästa val blir 2024.

Valrörelsen

När **valdagen** börjar närma sig brukar **valrörelsen** dra igång. Då ser man **valaffischer** och **valstugor** på många platser. På TV och på olika torg är det vanligt med **valdebatter** och utfrågningar av politiker.

Vilka får rösta?

Alla svenska medborgare, som senast valdagen har fyllt 18 år, har **rösträtt** i valet till riksdagen. Men i valen till regionfullmäktige och kommunfullmäktige får även EU-medborgare och medborgare från Norge och Island rösta om de bor i Sverige. Även andra medborgare från andra länder får rösta i dessa val, men då måste de ha bott i Sverige i tre år.

I vallokalen

Alla som har rösträtt, får ett **röstkort** med posten. På röstkortet står vart du ska gå och rösta. När du kommer till **vallokalen** får du tre kuvert. I dessa kuvert ska tre olika **valsedlar** läggas. En gul valsedel för riksdagsval, en blå för regionval och en vit för kommunval. När du lägger valsedlarna i kuverten, går du bakom en **skärm**, så att ingen ser vad du röstar på. Därefter stoppas kuverten i tre **röstlådor**.

Valresultatet

Efter valet ska platserna i riksdagen fördelas. I Sverige har vi **proportionella val**. Om ett parti till exempel får 20 % av folkets röster, får det också 20 % av platserna i riksdagen. Men ett parti måste få **minst fyra procent** av alla röster, för att få vara med i riksdagen.

Eftersom tre val sker samtidigt har **valsedlarna** olika färger. De gula är för **riksdagsval**, de blå är för **regionfullmäktige** och de vita för **kommunfullmäktige**.

Under **valrörelsen** är det vanligt att de olika partierna ställer fram **valstugor** på torgen i våra städer.

Några veckor innan valet, får den som har **rösträtt**, ett **röstkort** med posten.

För att ingen ska se vad du röstar på, står du bakom en **skärm** när du lägger **valsedlarna** i kuverten.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vilka av våra partier brukade samarbeta i ett rödgrönt block?

2. Vilka partier ingick i Alliansen? _____

3. Vad kännetecknar partiet Sverigedemokraternas politik idag?

4. Vad beslöts i januariavtalet 2019? _____

5. Vem blev statsminister efter januariavtalet?

6. Hur ofta är det val till Sveriges riksdag? _____

7. Vilka två andra val görs vid samma tidpunkt? _____

8. Hur ofta väljer man representanter till EU-parlamentet? _____

9. Vad händer under valrörelsen? _____

10. Vilka har rösträtt i valet till riksdagen? _____

11. Vad finns att läsa på röstkortet? _____

12. Varför får man tre kuvert till sina valsedlar i vallokalen? _____

13. Varför finns det skärmar i vallokalen? _____

14. Hur många procent av alla röster måste ett parti få för att partiet ska få vara med i riksdagen? _____